

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԸՄՍԵԼՅՑ

ՀԱՆԱԶԱԾՈՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ , ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ , ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ,
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ , ԱՌԵՆՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԶՈՒԱՐԺԱԼԻ
ԳԻՏԵԼԵԱՅ

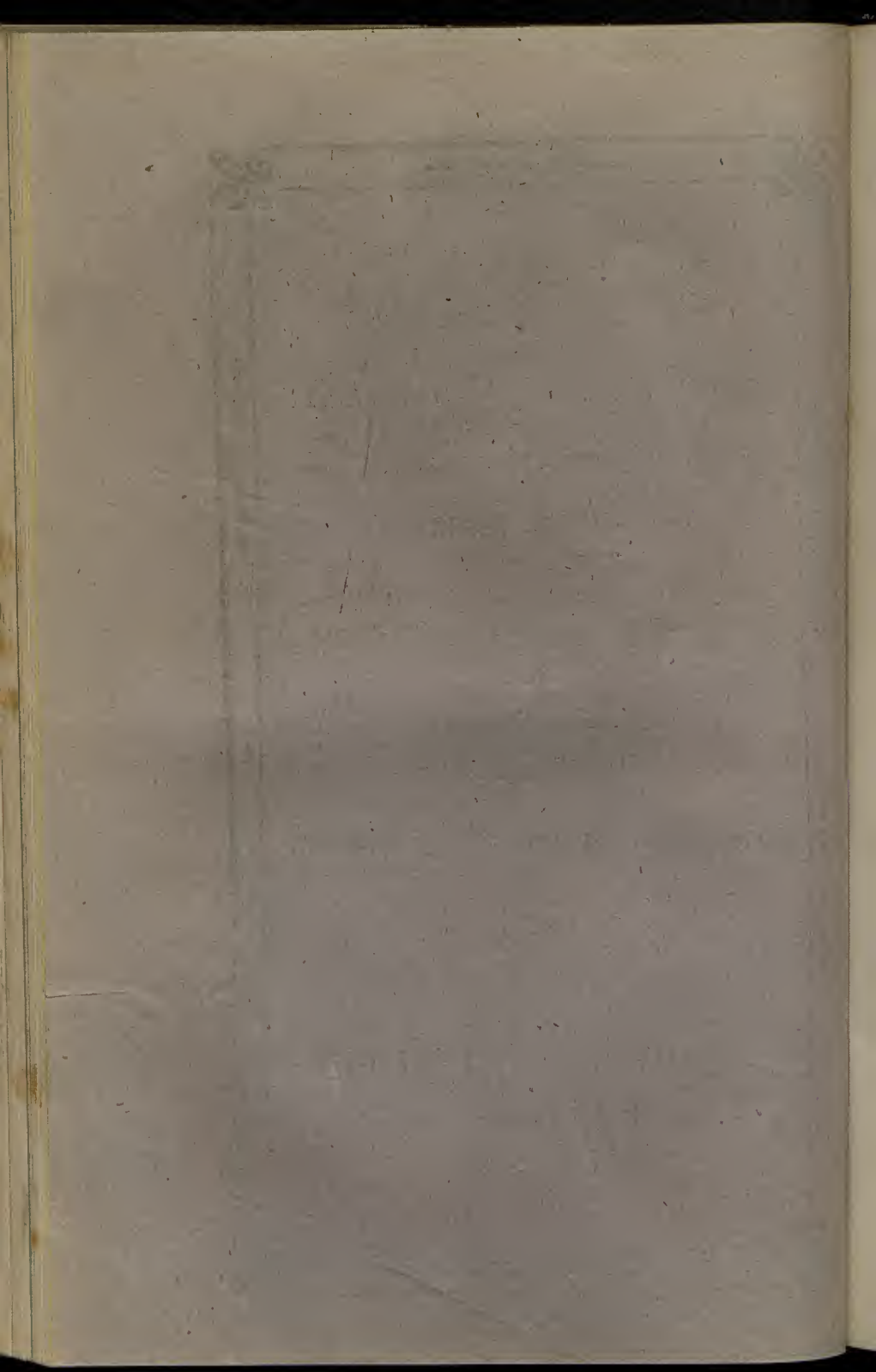
ԹԻՒ 5 Ա ՏԱՐԻ 15 ՆՈՅԵՄ

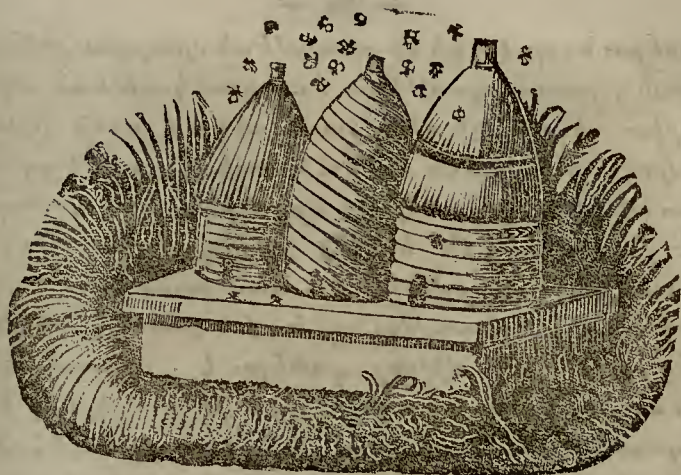
1856

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՂԻՒՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

ԵՂԱՐՔՑ ԱՐՁՂԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍ ԿԻՍԸՄՍԵԸՅ

ԹԻԻ 5

1856

ՆՈՅԵՄ 15

ՀԱՄԱՌՈՅ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԸՅՈՅ

ԱՆՅԵԱԼ ՆԵՐԿԱՅ ԵՒ ԱՊԱԳԱՅ
ՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.

Հարունակու թիւն *

Հայ Ազգին անցեալին եւ ներկային քննութե-
նէն սա կը գտնենք գլխաւորաբար :

Թէ հին ատենին հայերը եւ թէ արդի սերունդ-
ներս , անհոգ ու անժտաբիր եղած ենք այն ամէն

* Տես թիւ 1 . 2 . 4 .

բաներուն, որ Ազգի մը շինութեան, բարգաւաճութեան, լուսաւորութեան եւ երջանկութեան ճրմարիտ սկզբունքն են, շատ անգամ բուն իրենց կամքովը եւ երբեմն ուրիշէն ստիպվելով: Ազգ մը յառաջագէտ, զօրաւոր եւ երջանիկ ըլլալու համար, թէ հարստութիւն եւ թէ քաղաքակրթութիւն, մէկ տեղ զարգացնելու է. կամ սանկ ըսեմ, թէ նիւթական հարստութիւնը եւ թէ իմացականը մէկ տեղ ստանալու միջոցը գտնելու է. ոչ սոսկ հարուստ, եւ ոչ սոսկ քաղաքակիրթ ըլլալով կրնայ երկար առեւն դիմանալ, վկայ՝ Ասորայի ռակահանքը այն տեղը բնակիչներէն քաղաքակիրթ, հեռեւաբար մեծ եւ զօրաւոր Ազգ մը շինելու: Քառասոցիք, աշխարհի էն քաղաքակիրթ անձինքը, ասկէ քառսուն հինգ տարի մը առաջ, ընկճելու վրայ էին, հարստութեան պակսութեամբ. ու հազիւ զիրենք ազատեց այն վտանգէն քաղաքակրթութիւնը, որուն երբեմն հարստութենէ աւելի ուժ ունենալն ալ չենք կրնար ուրանալ:

Ահա այս երկու յատկութիւնները պակասած են միշտ մեր Ազգէն. ահա ասոնք ստանալու կամ ըստացընողը փնտռելու եւ գտնելու դժկամակ ու դանդաղ եղած ենք մենք. գուցէ զանոնք ստացընող միջոցը չը ճանչելով կամ ճանչել չ'ուզելով: Թէ հին առեւնը եւ թէ հիմայ օտար ազգերուն յառաջագիմութեանն ու զօրութեանը նախանձաւորութիւն, անոնց հաւասարելու կամ գոնէ անոնց հեռեւող ըլլալու փափաք չ'ունենալով, երբեք անոնց այն աստիճան հասնելուն պատճառն ալ չը փնտռեցինք:

Թող չըհարցընէ մէկը ինծի, թէ ինչպէ՞ս մեր Ազգը այս երկուքէն ալ զուրկ մինչեւ հիմայ ապ-

րեցաւ . վասն զի անոր պատճառը յայտնի է . առաջ՝
 քաղաքակիրթը քիչ, եւ քաղաքակրթութիւնը այս-
 քան յառաջադիմած չ'ըլլալով, անոր բարեկամ
 չ'եղողն ալ կ'ապրէր . որով մեր Ազգն ալ ապրեցաւ,
 թէպէտ օր օրի իր անկմանը խոնարհիւն ալ յայտ-
 նի կ'երեւի : Սակայն հիմա քաղաքակրթութիւնը
 Աշխարհ նուաճելու ուխտ ըրած, ահաւոր եւ զօրեղ
 թռիչներ առած, ամեն կողմ կը յարձակի, ամեն
 երկրի կը տիրէ, իրեն դէմ կենալ ուզողներն կը-
 կործանէ 'ի գետին : Ազգ մը եթէ կուզէ ասկէ ե-
 տեւ ալ ապրիլ՝ կամայ ակամայ անոր առջեւ խո-
 նարհելու է, թէպէտ լաւագոյն կ'ըլլայ իրեն հա-
 մար, կամաւ անոր հնազանդիլը կամ զ'անի ինք հը-
 րաւիրելը : Իայց հոգ չէ . մինչեւ այսօր զ'անի չը-
 կանչելով կամ չ'ընդունելով ըրած ֆիաստուս վրայ
 փուճ տեղը ցաւելու պարապ ատեններ անցընել-
 նուս, ասկէ ետեւ դոնէ աշխատինք զ'անի ընդու-
 նելու : Ս'եր բազդը Օսմանեան կայսրութեան ըն-
 դունած ու բռնած ընթացքէն կախում ունի . Անի
 ինչ կերպ ընդունելութիւն որ ընէ անոր, մենք ալ
 դոնէ նոյնը ընենք . դոնէ անոր չափ պատուասիրենք
 զ'Բաղաքակրթութիւնը : Գոնէ, այս վայրկեանէն ըս-
 կանք մեր ապագային չ'րայ խորհրդածելու . թէպէտ
 շատ ուշ սկսած պիտի ըլլանք : Համարելով թէ աս-
 պարէզին սկիզբն ենք, աշխատինք այս ժամէն ա-
 պագային մէջ երջանիկ եւ յաջող վիճակ մը ունե-
 նալու : Այս ժամէն բռնած ընթացքնուս դէշ կամ
 աղէկ ըլլալէն կախում ունի մեր ալ գալիք ատենին
 մէջ երջանիկ կամ թշուառ ըլլալնիս : Աշխատաշա-
 րումը եւ սնամուտութիւնը մէկ դի գնելով, խոտու-
 վանինք առ հասարակ թէ մինչեւ հիմայ ապագային
 նպատտ մը չը կրցանք ընել, եւ ջանանք ալ ասկէ ե-

տեւ չը դանդաղելով՝ ապահով, յաջող եւ ուղիղ ճամբով մը առաջ երթալու : Սեզի տէր եղող, մեզ պաշտպանող կառավարութեան ապագային մէջ ալ մեր հիմակուան ունեցած ազգային մամբողջութիւննիս, հարստութիւննիս եւ պատիւնիս չըկորսնցընելու աշխատինք : Տաճկաստանի ապագան ինքզինքը սիրուն եւ փառաւոր նշմարել կուտայ . եւ անոր տէրը Եւրոպացւոց հարիւրամեայ աշխատութեամբ վաստըկած պտուղը յիսուն տարու մէջ ստանալու ուխտ ըրած կ'երեւի . հսկայաքայլ ընթանալու երջանկուէ այս ճանքուն մէջ ալ դանդաղինք նէ , ալ հոն կըմնանք ու ալ չենք կրնար ապրիլ . եկողը մեզ կը կոխէ կ'անցնի :

Տաճկաստան՝ քիչ ատենէն բոլորովին կերպարանափոխ պիտի ըլլայ : Ահա երկաթուղիներ, գետինները կը հերկեն . շոգեկառքներ իրարու ընթացք կ'ընդմիջեն . շոգենաւներ գետերու մէջ իրար կ'ողջունեն : Գետերն իրարու աղբական կ'ըլլան՝ իրենց ջուրն մէկմէկու խառնելով : Երկրագործութիւնը մեր երկրին հարստութեան Աստուածատուր սղաբիւրը, զարգացած . վաճառականութիւնը իր նեղ սահմանէն դուրս պոռթկալով, կ'ընդարձակի ու իր բազուկները կը տարածէ մէկ կողմէն մինչեւ յԱմերիկ, միւս կողմէն մինչեւ ՚ի Չինաստան եւ ՚ի Թաթարստան : Երկրագործութիւնը բաւական ծաղկելէն ետեւ, ուրախ եւ զուարթ բանւորներով լեցուն գործարանները, Տաճկաստանը օտար երկիրներու կարօտ չ'ընելէն զատ, անոնց ալ օգնելու կ'եննեն : Քաղաքները մաքրոված փառաւոր եւ մեծածախ չէնքերով ու տուններով զարդարված . մայր-քաղքին հետ ուրիշ երեւելի քաղաքներ գիշերներն ալ լուսաւորված , արեւին լոյսը բաւական

չը սեպող աշխատաւորաց հրաւեր կը կարդան 'ի գործ : Կոստանդնուպօլսոյ մէջ , ամեն կողմ , ամեն թաղ համալսարաններ բացված , դպրոցներ հաստատված , ամեն արհեստներու տեսական ուսմունքն ու ամեն գիտութիւններ ուսցնելու : Տաճկաստանի բնիկ՝ ամեն ազգէ , ամեն ժողովուրդէ զօրքեր ժողվելով , գունդեր կազմելով . ամեն գունդերն իրարմէ աւելի հռչակաւոր եւ պատուաւոր ըլլալուն անխանձով անյաղթելի արիութեամբ մը կենդանացած , վեհ քաջարտութեամբ մը վառված , իրենց երկրին եւ իրենց Տէրոջը աւելի մեծ ծառայութիւն մը ընելու առթին կ'ապասեն :

Հիմայ ասանկ երկրի մը մէջ ստորին վիճակ մը ունենալը , ամենէն անարգ սեպվելը աղել է , եթէ բարձր պաշտօններն եւ առաջին տեղին գրաւել ու փառաւոր եւ պատուաւոր համարվին : Երկաթուղիներու , շոգենաւներու մէջ սպասաւոր կամ նաւաստի ըլլանք , չէ՛ նէ մեքենագործ , նաւապետ , ուղեցոյց , գրագիր . երկրագործութեան մէջ մշակ , եթէ արտի , ագարակի տէր կամ անոնց տէրերուն գործակալ ու մշակներուն խրատու : Վաճառանութեան մէջ բեռնակիր , սայլորդ , չէ՛ նէ գրագիր , սեղանաւոր կամ գրամագլուխի տէր : Գործարաններուն մէջ առ հասարակ ամենքնիս ալ բանւոր ըլլանք . չէ՛ նէ մեր Ազգէն ալ հոն մեծաւորներ ու բանւորներու պետ գտնովն . մեր երիտասարդները այն վերոյիշեալ դպրոցներուն մէջ աշակերտ ըլլան . եթէ աշակերտաց ծառայող : Իսկ նախներու մէջ սոսկ զօրակա՞ն միանք . չէ՛ նէ մեծամեծ պաշտօններու եւ փառքերու արժանի ընենք ինքզինքնիս եւ տէրութեան գործոց մէջ համարուած ունենանք :

Ամեն հայ առ հասարակ պիտի գոչեն թէ այս ա-
նարդ պաշտօններն ու գործքը մենէ հեռու՝ մեզ
հարուստ եւ պատուաւոր ընելու կարօղ պաշտօն-
ներն ու գործքերն ընտրենք : Ազգի . բայց անոնք
ստանալու համար , ահա այս ժամէն պէտք է աշ-
խատիլ : Այս ատենէն քիչ մը ետքը ալ անոնցմէ-
յոյն չըկայ մեզի համար : () ամանեան կայսրութիւ-
նը իր երկրին այս քաղաքակրթութիւնն ստացընե-
լու համար , կարօղ չէ , եւ պարտք չ'ունի մեզի ըս-
պասելու . այն մեր փափաքած պաշտօններն ու
գործքերն աջողակ ձեռքերու մէջ կը դնէ . երբոր
տեսնէ թէ մենք կարօղ չ'ենք իր փափաքը լեցընե-
լու , հիմակվան մեր վրայ ունեցած համարումն ալ
կը վերցընէ :

Արեմն բարեկամք , աշխատինք . անցեալին ու
ներկային մէջ կորուսածնիս , դոնէ ապագայէն պա-
հանջելու կարօղ ընենք ինքզինքնիս : Ամիրաներ ,
ուսումնականներ , ժողովուրդ 'ի սէր Աստուծոյ ,
եթէ ոչ Ազգին կենացը՝ ձեռք ձեռքի տալով , ջանանք
ամենքնիս ալ մեր կարօղութեանը ներածին չափ ,
ջանանք , կիրքերն ու ատելութիւնը մէկ գի դնե-
լով Ազգերնիս կանգունն սւ ողջ պահելու . զԱնի
այս ճգնաժամներուն մէջ ընկճիլ չը թողելու , հա-
րուստ եւ քաղաքակրթ ընելու . որպէս զի օր մը
Տաճկաստան իր արագ յառաջագիմութիւններովը
բոլոր աշխարհի զարմացմանն ու յարգանացը նիւթ
եղած ատեն , մենք ալ վեհ ճակտով , պարզ երեսով
եւ լայն լանջօք կարօղ ըլլանք ըսելու , մեր օգոս-
տափառ Տէրօջը խնամքովը : « Ս'ենք ալ աշխատած
ենք ատոր այդչափ յառաջ դիմելուն , մեզ ալ դո-
վեցէք , մեզ ալ սիրեցէք » :

Կիպի շարունակէ :

ԻՎԱՆ Զ.

Թագաւորութեան մը պատահած թշուառութիւնները. լարված որոգայթները, վախ տալիք վրտանգները ու փառասէր մարդոց հնարքները, որոց միշտ խաղալիկ է թագաւորութիւնը, եւ շատ անգամ ալ զոհ կ'ըլլայ. ասոնք միտք բերելու ըլլայինք նէ՝ մարդու համար չէինք ըսեր որ «Թագաւորի մը պէս երջանիկ է» :

Չէ՛. մարդու համար չըսինք որ՝ «Թագաւորի մը պէս երջանիկ է» . վասն զի թագով պատկեալ գըլուխը, շատ անգամ դատապարտեալ գլուխ մըն է . մեռնելու չէ նէ ալ շատ անանկ ցաւեր քաշելու դատապարտված է, որ մեծութեան հետ կը գտնուի : Բայց երբոր թագաւորը տղայ է նէ՝ թագաւորութեան թշնամիները աւելի յանդուգն կըլլան :

Ս'արդիկ տղայոց վրայ սովորաբար դուժ մը կ'ուռնենան. երբոր տղան թագաւոր ըլլայնէ՝ ան գուժն ալ վրայէն կը վերցունեն. տղայ թագաւորին թշնամին կրկին ուժ կ'առնէ . ուժ մը իր միտքը դրած յանդուգն խորհուրդէն, ուժ մըն ալ իր զոհելու թագաւորին տկարութենէն : Թագաւոր մը որ դեռ տղայ է ու ինքզինքը չը կրնար պաշտպանել, անիկայ մեռնելու համար թշնամիները մինակ իրենց ընելու յանցանքին գիւրութեանը կը նային ու անոր տղաւորութեանը քաղցրիկ զուարթութեանը վրայ դուժերնին չիշարժիր :

Եւն տղայոց մէջէն՝ որ թագաւորութեան աթոռը իրենց թշուառութիւն մը եղաւ, ամենէն առաջ յիշելու է Իվան Զ. Ռուսաստանի կայսրը որ

Աննա Իվանովնա կայսրուհիին եղբօր որդին էր . իրեն ընծայված Թագը մահաբեր ընծայ մը եղաւ իրեն . Ռուսաստանի Թագաւորներուն կարգը անցնելու տխուր փառքին փոխարէն ցաւօք եւ հեծութեամբ իր կեանքը անցուց :

Երկու ամուսնու կար չը կար՝ պալատականաց խարդախութեամբը աթոռէն վար առնելէցաւ ու բանտը դրվեցաւ : Ասանկով փառաց բարձրութեանը ծայրէն անդունդը ինկաւ ու դեռ իր խելքը չէր հասներ , չէր գիտեր որ պալատականները իր ոտքը կը համբուրէին բանակները իր անունովը իրեն կը հնազանդէին , ու իր անունովը անհամար ժողովրդոց դատաստանը կը տեսնուէր : Սկիւղէլպուրկի բերդին մէջը բանտը դրվեցաւ Իվան , ու իր կորսնցուցած մեծութեանը յիշատակն ալ իր հետը հոն չը տարաւ :

Երբոր տեսնելու՝ լսելու ու հասկընալու չափ տարիքը լեցաւ նե՛ բանտապետներէն զատ մարդ չի տեսաւ իր բոլորովը : Ասան ղի ամենեւին իրեն հաւատարիմ ծառայ մը չէր մնացեր , բարեկամ մը չունէր որ իր անտանելի գերութեանը մէջը դար մխիթարութիւն ու կայսեր վայլած բարեւ մը տար իրեն : Իր Թագաւորութենէն զրկւիլին ալ իմացունող մէկը չի կար . որ ինք ամենեւին չը գիտէր :

Այս տղան՝ Սկիւղէլպուրկի բերդին մէջ՝ ուր որ բանտը դրված էր ու զգուշութեամբ կը պահուէր , խեղճ սենեակ մը ունէր՝ մէջն ալ զգուշաւոր վանդակապատ պատուհան մը կար , հաստը կղպաքով ալ դուռ մը ունէր , որուն առջին պահապան զինուոր մը կը կենար , ան ալ ժամը անդամ մը կը փոխուէր : Պահապաններուն անզգուշութենէն անանկ կը վախնային որ՝ տղան իր երկար բանտարկութեան ատենը անդամ մը տեսած զինուորը մէյմալ չէր կըր-

հար տեսնալ. հետը մարդ չէր խօսէր, պտրտելու ալ քիչ թող կուտային, ու դիպուած ու մը տղան դուռը բաց գտնալով իրեն սահման կտրըված տեղէն անդին անցներ նէ՝ զինուորներ դէմը կելլային, որ հրացաններն նշան առնելու ու զարնելու պատրաստելով՝ ետ կը դարձունէին անիկայ :

Իվան օրէ օր կը մեծնար. իրեն պահապան դրված զօրապետներէն մէկ քանին անոր գեղեցկութեանը, քաղցրութեանը ու բնական շնորհքին վրայ կը զմայլէին ու կը զովէին : Բեդերապուրկի մէջ իրենց բարեկամներուն կը խօսէին անոր համար, ու ծածուկ խորհուրդներ կըլլար այս ծաղկահասակ կայսեր ազատութեանը ու զօրութեանը համար. կայսերական թաղ ու մարտիրոսական պսակ ունենալով կը կրկին յարգութեան արժանի էր : Բայց այս խորհուրդներուն ամենն ալ անոր պատուական կենացը ազատութեանը օգուտ չունէին, ու վստահաւոր ալ էին. եւ մէկն ալ կատարումն չունեցաւ :

Ապտամբութեան խորհուրդները դրեթէ եղած օրէն իմացիւելով՝ անոնց պատճառաւ միշտ Իվանը խտուութեամբ կը պահվէր : Տասնըվեց տարի շարունակ բանտէ բանտ պտրտուցին անիկայ. ծաղկահասակ կայսրը՝ ուր որ տանէին նէ՝ կերթար, մեկու մըն ալ չէր հարցուներ որ ինչու համար զինքը ասանկ բանտի մէջ կը պահէին կոր. վասն զի աշխարհիս երեսը եղած մարդոց վիճակը այնպէս չէր դիտեր, որ մտքէն ալ չէր անցներ թէ աշխարհիս վրայ բանաէն դուրս ապրիլ ալ կայ :

Աղիսաբեթ կայսրուհին, որ Իվան վեցերորդին տեղը անցեր էր, սեպէ խելքին դալով, սեպէ խղճմտանքը ընելով՝ տեսնալ ուզեց այս ծաղկահասակ կայսրը՝ որ ինքը անդթութեամբ ազատութենէն ալ

աթուէն ալ զրկեր էր : Ի վանը բանտէն հանեցին , չորս դին գոց սայլի մը մէջ դրին և ահարկու պահապան գունտի մը առաջնորդութեամբ բեթերսպուրկ տարին :

Իշխանութենէն զրկւիլած կայսրը մեծին Պետրոսի աղջկանը պալատը մտաւ : Այս երկու թագաւորները որոնց մեկը գէշութիւն ընելու կը գործածէր իր իշխանութիւնը ու մեկալը ամենեւին ազատութիւն չունէր , երբոր իրար տեսան նէ լալ սկսան երկուքն ալ : Կայսրուհին իր զրկած խեղճին թշուառութեամբն վրայ սիրտը շարժելով լալ սկսաւ . Ի վան երախտագիտութենէն կուլար , տեսնալով՝ որ ան անծանօթ ազնուական տիկինը իր խեղճ վիճակին վրայ գուծ կը ցըցունէր : Աս առաջին անգամն էր որ մարդասիրութեամբ կը խօսվէր կոր ան խեղճ բանտարկեալին հետը . ասոնց տեսութիւնը երկար քշեց . և ան միջոցին պալատականներուն մէջը մեծ լրար անցում մը ելաւ :

Եղիսաբեթին ու Ի վանին մեկգմէկու հետ ըրած գաղտնի խօսակցութիւնը ծաղկահասակ կայսրը ձգեցու աշխատներուն մեծ վախ տուաւ : Անանկ կարծեցին որ կայսրուհին սիրտը շարժելով թագաւորութիւնը նորէն Ի վանին պիտի տար . որ օրինաւոր ժառանգ էր թագաւորութեան : Տէրութեան մեծամեծներէն շատը կեանքերնին վանքի մէջ կը կարծէին , մեկ քանին ալ ուրախութեամբ նորապսակ կայսր մը ողջունելու կը պատրաստըվէին : Իայց այս վախերն ու յոյսերը շուտով փարատեցաւ . վասն զի Եղիսաբեթ Ի վանը բերող մարդիկը իր սենեակը կանչելով հրաման տրվաւ որ նորէն իր բանտը տանին անիկայ :

Ո՛ր էց տարի անցնելէն ետքը՝ Եղիսաբեթ մեռնե-

լով թագաւորութիւնը Պետրոս Գ. ին անցաւ. աս ուզեց որ Սկիւզէլպուրկի բանտարկեալին հետ տեսնուի. բայց իր պալատը բերել չի տուաւ, ինքը ելաւ ան խեղճ՝ տղին կեցած բանտը գնաց ու անանկ ձեւացուց որ անոր ընտանեացը հին բարեկամներէն մէկն էր, եւ մօրմէն լուր բերելու ու աւետիս տալու եկած էր, որ քիչ ատենէն պիտի ազատեր:

Իսկեք որ իվանին կրթութեանը ամենեւին հոգ տարված չէր, ու մարդոց հետ տեսութեամբ ու գիտութեամբ սորվելիք բաներուն մէկն ալ չէր գիտեր իվան. բայց մարդու սիրտն ու խելքը ինչ բնական ձիրքեր կրնար ունենալնէ՝ անոնց ամենն ալ կատարելապէս ունէր: Իր բնական կարողութիւնները այնքան գերազանց էին, որ քիչ մը կրթութեամբ զարգանալով կրնար Մեծին Պետրոսի արժանաւոր յաջորդ ըլլալ:

Պետրոս Գ. իվանին հետ ըրած այս երկար տեսութենէն ետքը, անոր հետ սիրտը կապվելով միտքը դրաւ որ կայսերութիւնը կտակով անոր թողու: Իայց այս տեսութեան վրայ շատ չանցաւ՝ Պետրոս Գ. սպաննըվեցաւ, ու իր կնիկը՝ Վատարինէ Բ. կայսրուհի եղաւ. առիկայ պատուեց ան կտակը՝ որ անով արքայորդին ազատութիւն պիտի գտնար:

Իվան տեսնալով որ իր ազատութիւն գտնալը կուշանար, «Իս կը մոռնան կոր» կրտէր ինքնիրեն, ու իր թշուառութեանը կը համբերէր. բայց քանի որ Եղիսաբէթ ինքըզինքը բարեսիրտ երեւցունելով կարեկցութիւն ցոյց տրված էր անոր ու արցունք թափելով պաշտոված էր իր հետը, եւ մանաւանդ՝ քանի որ ուրիշ ազնիւ մարդ մըն ալ իրեն ըսեր էր «Բանտէն պիտի ելլաս ու թագաւոր ալ

ըլլաս», ան ատենէն ՚ի վեր Իվանին շղթայները աւելի ծանր ու անտանելի կուգային իրեն :

Իվանին կարծիքը սխալ էր. մոռցած չէին անիկայ : Պատմութիւնը, որ ամեն բանին ճշմարիտը մեզի պիտի իմացունէ, շատ անգամ պէտք եղածը չի յայտնելով թագաւորներուն վրայ գէշ կասկածներ ընել կուտայ մեզի : Կատարինէ Բ. ին հրամանաւն էր. որ Իվան Զ. սպաննուէցաւ. այս թագուհին ծաղկահասակ արքայորդիին արիւնին հաշիւը տալու պարտաւոր գանձվեցաւ Աստուծոյ առջին. կը վստացրի որ աւանկ ըլլայ, բայց ճշդիւ հաստատելը կարելի չէ : Մարդ չի կրնար ըսել թէ որո՞ւն ձեռքն էր ան, որ սոսկալի խարդախութեանց թելեր չալելէն ետքը՝ թուր մըն ալ քաշելով բանը լըմընց :

Բայց եղածը սա է :

Երբոր Իվան իր բանտին մէջ հանդիստ կեցեր, ու կարելի է որ իրեն խոստացված երջանիկ օրերը կը մոտձէր, Վասիլի Միրովիչ անուշով պզտիկ զօրագլուխ մը՝ որ իր ուզելովը արքայորդիին պահապան զօրացը գլուխ եղած էր, 1764 տարւոյն յուլիսի 4 ին գիշերը՝ իր զօրքերը արթնցուց, պատերազմի կարգով շարեց անոնք ու ըսաւ : «Ան արքունի բանտին մէջը թագաւորութեան արժանի արքայորդի մը կայ, որ իրենց օրինաւոր կայսրը ըլլալով՝ անոնց ձեռքովը իր ազատութիւնը գտնաւու կը նայի» : Շուտ մը հրացանները լեցուցին, բանտին դուռը կոտրեցին ու ներս վազեցին որ Իվանը ազատեն, բայց մեռած գտան անիկայ. բանտարկեալ կայսրը նոր սպաննուած էր :

Կերեւայ որ զօրքերուն պատրաստութիւն տեսած ժամանակէն բերդին իշխանը ճածուկ տունէ մը

բանտը մտած էր : Նաղկահասակ կայսեր բանտապետը քանի մը օրէն 'ի վեր խնացեր էր որ ժողովուրդը ի վանը ազատելու համար ոտք պիտի ելլայ , ու իրեն անանկ հրաման եկած էր , որ ազատելու զողները գան բանտին դուռը բանաննէ՝ ինք ներսը դժբաղդ արքայորդին սպաննէ : 'Դուռը բացվեցաւ ու բանտապետը իրեն խրկըված անդուծ հրամանին հետեւելով՝ նշան տրվաւ իր գործակալներուն , որ ի վանը սպաննեն : Նաղկահասակ կայսրը շատ ազաւհեց որ խնայեն իրեն . բայց մտիկ չընելով թուրքերով զարկին չորս կողմէն վերաւորվելով բանտապետին ոտքին տակը ինկաւ մեռաւ : Վասիլ Միրովիչին գլուխը կտրեցին . կատարինէն ալ Ռուսաստանի աթոռին վրայ հաստատվելով՝ ալ անկէ ետքը՝ բանտարկեալ կայսեր անունը լրած ատենը առջի պէս իր կայսերութիւնը կորսնցնելու վախ չէր բաշեր :

Թոքախտովի մը վերջին ծածկէն իր կնոջը շրջապատէր :

Շարունակութիւն : *

Սլաւոնիս մէջ քեզ ու իմ միակ զաւակս . և երկինքի մէջ Աստուածս , ծնողքս , ու քոյրս : Կըթողնեմ ձեզ ու կ'երթամ Աստուածս , ծնողքս և քոյրս գտնելու , ձեզ թողնելովս անոնք գտնելու ցնծութիւնն . ու երջանկութիւնը երևակայած ատենս , տրամուծութիւնը կը պատէ զիս երբ կըմտածեմ թէ անսէրունջ և անխնամ պիտի մնաք հոս . . . բայց ոչ , մեղանչեցի , էն փոքրիկ թռչունն ալ , էն փոքրիկ և էն չնչին արարածն ալ անխնամ թողած չէ երբէք

* Տես թիւ 1 , 2 , 5 , 4 :

Աստուած . քեզ ալ չըմոռնար , քեզ ալ իմ զաւա-
կըս ալ կրնանամէ , կրպահպանէ . ու քեզի ալ անոր վի-
տարէն՝ քու զաւակդ խնամելու , կրթելու հոգն ու
աշխատութիւնը պարտք կըդնէ . կնոջմէ մը սպասված
էն մեծ առաքինութիւնը իր ամուսնոյն հաւատա-
րիմ ըլլալն ու իր զաւակըներուն բարի դաստիարակու-
թիւն մը տալն է :

Ենթադրեալ շնորհակալութիւն կըմատուցանեմ
քեզի , ինչու որ այս երկու պարտուցդ մէջն ալ ամե-
նափոքր պակսութիւն մը չ'ունեցար . մինչև այս վայր-
կեանս ամենակատարեալ հաւատարմութիւն մը ու-
նեցար ինծի . ամենեւին իս նեղացըներու կամ սիրտս
վշտացըներու պատճառ չըտըվիր . իմ զաւակս խնա-
մեցիր ու քու խանդակաթ սիրոյդ չափազանցու-
թեամբը քանի քանի անգամ քու կեանքդ վտանգի
մէջ դրիր , անորը պահելու համար . և աներկբայ եմ
զի ասկէ ետքն ալ շարունակ պիտի խնամես զանի ,
իմ տալիք խրատներս ու ընելիք պատուէրներս ալ
անոր կենացը վրան հսկած առեւտր ընելիք զգու-
շութիւններն պիտի ըլլայ :

Խորախորհ հայրենի կամ մայրենի ժառանգու-
թիւն մըն է , թէպէտ զանի առանց իմ . հօրմէս կամ
մօրմէս ընդունելու , ինքնին բերի իմ վրաս , ես հրա-
ւիրեցի զ'անի իմթոքիս վրայ թաղաւորելու . վասն զի
ծնողքս մինչև իրենց մահառիթ հիւանդութիւն առե-
նը գլխու ցաւ մը անգամ ունեցած չէին , և այս
պատճառաւ անձնասպան մը համարվելով իմ հոգ-
ւոյս փրկութեանը վրայ կասկածի մէջ էի , մինչև ե-
րեկ երբ Տէր հայր զիս ապահովեցուց՝ իմ ճշմարիտ
զգըմանս վստահելով : Աստի կասկած մը ունիմ զի
չ'ըլլայ թէ այս ախտը ինչ իմ զաւակիս ալ անցնի . և
քանի որ անոր նիհար ու տժգոյն մարմինը կըտես

նեմ, այս կասկածս հաւատքի կրփոխմի: Իսկուհի,
կ'աղաչեմ, աղեկ զգուշութիւն ընէ զաւկիս վրայ.
Թերեւս կրնաս ազատել զ'անի այս ախտին զոհ ըլլա-
լով, տարածամ մահուամբ իր ծաղիկ հասակին մէջ
մեռնելէն և իս ալ, ոհ, որդեապան ըլլալէն:

Լաւրդն յառաջիւստ:

ՀԱՐՈՒՍՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՍԵՆԵԱԿԸ

Շարունակութիւն եւ վերջ:

— Հմ. հասկցանք աղաս ամա. անանկ մէկ կայսր մը
մինակ իր անունովը չը յիշվեր. անոր վրայ իր կայս-
րութիւնը յայտնող ածական մըն ալ դնելու է:
Ի՞նչ է նէ. ետքը պատմէ նայինք ինտոր քու ձեռքդ
անցաւ:

— Հմ. նայէ. Նիքօլա կայսրը՝ այս խտեխը իր
ճէնէճալներէն սա Մէջքօֆ էր, ինչ էր անոր ընծայ
կ'ընէ, իրեն յիշատակն ըլլայ տէյի, ան ալ ֆաւանսը-
զի ճէնէճալին սա բարակ է—տէլի մը չիկա՞ր, անոր
ընծայ կ'ընէ. ան ալ ինկիլիզներուն խաբտան փաշան
կար, Տունտաս, անոր կ'ընծայէ. Տունտասն ալ բիրիմ
սպանեօլ ճէնէճալին կուտայ որ ան ալ լամուճա
Սարտէլեայի սերասքերին կուտայ:

— Հասկըցայ. Աղաս, հասկըցայ, քանի խաթ թուղ-
թով ու լաթով բաթթերէիր նէ՝ այնքան մեծ մար-
դու ձեռք կ'անցնի. բայց վերջապէս ինտոր եղաւ որ
քու ձեռքդ անցաւ ան զրուցէ թէ որ կրնաս շուտ
մը զրուցել:

— Հմ էյ բէք աղեկ զրուցեմ: Վերջապէս լամումը-

ռային սպասաւորը ամիկայ կըդ ողնայ կըբերէ գաղ-
տուկ մըն ալ պէտէստէնը նստող իմ բարեկամիս կը-
ցուցընէ . ան ալ գիտէ որ ես ասանկ բաներու մե-
ռաքլը եմ :

— Ես ալ գիտեմ որ մեռաքլը ես ,

— Ինչ է նէ , շուտ մը փարան կուտայ կ'առնէ ու կը-
վագէ ինծի կըբերէ . « Աման սա առ , ըսաւ , սանկ
տեղէ մը , ձեռքս անցաւ . գողութեան բան մը
ըլլալուն համար ասանկ աժան տըվաւ . 3000 զուրուշ
առի . նայիմ ինչ վաստակ պիտի տաս » : Ես ալ չէ
ըսի , եկու 2400 զուրուշ տամ . աս հեղու վնաս ընես
նէ ալ խօսքս միկոտրեր ուրիշ ատեն կէնէ իմ կըռնը-
կէս կըհանէս :

— Ենանկ է եա ուրիշ ատեն կը վաստակ ցընես (իբր
թէ աս անգամ չը վաստակիրիոր ըսաւ կամաց մը .
աղէկ գտեր է այդ մարդն ալ տեղը) :

— Հա ինչ է նէ . խօսքս չը կոտրեց հանեց տըվաւ :
Հիմայ ինչ կ'ըսես ասոր . հէմ ասանկ մէկ անթիքս
մը ունենալ . հէմ ասանկ աժան գինով առնել . ա-
սանկ բարեկամին ինչ ընելու է :

— Ինչ պիտի ընես նայէ որ չը սրդողցնես . (թէպէտ
սրդողցընել չէ վնտեսնէ , ծեծեսնէ ալ չերթար կ'ը-
սէր կամաց մը) :

— Հա իշտէ ես ալ անանկ կ'ընեմ կոր , կ'աշխատիմ
որ չը սրդողի :

— Ես աղաս ես երթամ :

— Աման չէ չէ եկուր խամա մըն ալ ունիմ ան ալ
ցուցընեմ տէ անանկ գնա . ան ալ աս բերաւ , եր-
կաթը թերս մէյմուն է եղեր . իրաւ եկու նայէ :

— Աման աղաս , շիտակ—մայմուն ալ ըլլայ նէ , նայե-
լու ատեն չունիմ . ուրիշ օր մը .

— Ո՞ր օր կուգաս . կիրակին օրը կուգաս .

—Հա կիրակին օրը կուգամ:

—Ըման քուզում իրաւ կիրակին օրը եկուր. նայե քեզի տահա թնչեր պիտի ցուցնեմ:

—Բէք աղեկ. կուգամ ճանըմ: Սնաս բարով Աղաս:

—Ըմա ինծի նայե. քուզում կանուխկէկ եկուր կիրակին օրը:

—Շատ աղեկ կանուխ կուգամ. մնաս բարով

—Երթաս բարով. աման քուզում. առտը վանց կանուխ եկուր կիրակին օրը:

—Ղլխուս վրայ կիրակին օրը քիչ մը հաց կըդնեմ դրպանս կուգամ, մնաս բարով:

—Երթաս բարով. Յակօբ աղա. պողաց ետեէն չըմոռնաս կիրակին օրը:

—Ղեմ մոռնար կիրակին օրը:

Հիւրը փողոց ելաւ. երթաւ սարդը պատուհանը բացաւ. ու դարձեալ չըմոռնաս աղաս կիրակին օրը:

—Ղեմ մոռնար, չեմ մոռնար կիրակին օրը, ըսաւ ու վազելով անկէ հեռուցաւ որ չ'ըլլայ թէ նորեն ետ կանչըի, “Էօֆ, ըսաւ, աս ինչ փորձանք էր առտը վանցով, վայելի վրաս եկաւ մինչև որ ձեռքէն ազատեցայ”:

Խեղճը այնքան կիրակին օրը ըսաւ որ բերանը սորվելով՝ ենք իր բարեկամներէն մէկը դէմն ելնելով “Բարև Յակօբ աղայ, ըսաւ, կիրակին օրը մնաս բարով պատասխանեց ու սկսաւ աւելի շուտ ընթանալ:

Բիւզ մը անդին մէկ ուրիշ անձ մը պատահեցաւ ու “Յակօբ աղայ, այսօր ստակը պիտի տան չէ նէ մուպաշըրը խրկեմ—կիրակի օրը, մնաս բարով, Էօֆֆը ըսաւ:

—Ղուն կը աեսնաս կիրակին օրը, Էօֆֆ. ասօր մուպաշըրը օտադ խրկեմ նէ, անոր ալ կիրակին օրը, ըսէ:

—Շատ աղեկ կիրակին օրը ըսաւ Յակօբ աղան, որ արդէն հեռացած էր, ու փախաւ:

ՀԱՅԿԱԶՆ ԵՒ ԱՐՇԼԿՈՒՆԻ
ՀԱՅՈՅ ՆԱՀԱՊԵՏԱՅ ԵՒԹԱԳԱՒՈՐԱՅ
ՊԵՏԱԿԵՐՆԵՐ

Նոր ազգերը հին ազգաց անցուցած կենացը ,
անոնց գործքերուն եւ վարուցն ու սովորութեանց
տեղեակ ըլլալու համար , ժամանակակից պատմա-
գիրներն աչքէ անցուցած ատեննին , գիտելով ալ
զի անոնք իրենց ազգին կամ իրենց տէր կամ բա-
րեխնամ եղող ազգին պատմութիւնը գրած ատեն-
նին , կամ անխորհուրդ ազգասիրութեամբ ու հայ-
րենասիրութեամբ , կամ ակնածութեամբ , չափա-
ղանցութիւններ , սուտէր ալ կրնան հոն մոցուցած
ըլլալ , մեծ հաւատք չեն ընծայեր անոնց . եւ նոյն
պատմագիրներուն ճշմարտախօսութեանն ու հրմ-
տութեանը երաշխաւոր կը փնտռեն . անանկ վկայներ
որոնք չեն կրնար խափել . եւ ոչ զոր : Այս վկայնե-
րը չը գտած ատեննին , պատմագիրները ստախօս սը-
նափառ կը համարվին անոնց աչացն առջեւ , եւ ի-
րաւամբ . վասն զի հին դարուց պատմիչներուն չա-
փազանցութիւններն ու անհնարին առասպելներն
ալ հաւատալու բաներ չեն : Ահա ասոր համար է
որ հարուստ եւ լուսաւորեալ ազգերը գանձեր կը-
վառնեն , անոնց պատմած դէպքերուն եւ եղելու-
թեանց պատահած տեղերը , հողերը տակն ու վրայ
կ'ընեն ու հնութիւններ գտնելու ետեւէ են . Այս
պատճառաւ է որ 2 կամ 3 տրամ եկող արծաթի
դրամ մը անոնց համար հարիւրաւոր եւ հազարա-
ւոր զրուշ կ'արժէ . քարի մը մէկ պղտիկ կտորը ան-
գին կ'ըլլայ . հանճարներ կը վատնովի կեանքեր զը-
հելու փօանդով , հին ատենի այլ եւ այլ ազգաց
գործածած նշանագիրները ու այբու բերնը ճանչե-

լու, որոնց օգնութեամբը հին արձանագրութիւնները պատմութեանց հետ կը բաղդատուի: Ո՛ր տեղէն որ հնութիւն մը գտնելու յոյս կայ, որքա՞ն ծախք երթայ կը բրեն այն տեղը իրենց հետաքրքրութիւնը գոհնելու համար: ԼԹէ Եգիպտոսի, Յունաստանի, Ատրեստանի Պարսկաստանի եւ Հռովմայ աւերակները կեցած չ'ըլլային. եթէ աշխարհներուն մէջ տեղ տեղ ետեւէ գտնուած արձանագրութիւնները չը կարդացվէին ու չը լուծվէին, չերթնոտու, Թուկիտիդէս, Քսենոփոն եւ նոյն իսկ Տակիտոս իբրեւ առասպելներու կամ վիպասանութեանց պատմիչ պիտի համարվէին այս նոր ատեններս, այնքան ճշգրութիւն եւ ճշմարտութիւն կը փնտռեն արդի հնախոյզները:

Մեր ազգին պատմութիւնն ալ որ աշխարհի էն հին դարերէն եւ էն առջին մարդերէն կ'ըսկսի, կրնամ ըսել Թէ ամենեւին յարգ մը ունեցած չէր անոնց մեծ մասին աչքին առջեւ. եւ նոյնպէս մեր Ազգը աղէկ մը ճանչցըված չէր, հին պատմիչներուն վկայներն գտնուած կամ փնտուված չ'ըլլալուն համար: Մեծն Մովսէս ճշմարտասէր պատմիչը խաբեայ մէկը համարված էր, նա մանաւանդ հին օտարազգի պատմիչներուն շատ տեղ հակառակը պատմած ըլլալուն. իսկ հիմայ ահա Անոր, հետեաբար մեր բոլոր. պատմիչներուն եբոլոր Ազգին օգնութեան կը հասնի, այս անգին և չնաշխարհիկ հնութիւնը որ մեր Ազգին հին ատենի մեջ աշխարհի վրայ ունեցած պաշտօնն ու փառքը աստիճանը կը յայտնէ, մեր պատմիչները արժանահաւատ ընելով:

« Հայաստանի Սիւնեաց աշխարհին, Գեղարգունի Գաւառին, Գառնի:

(1) Այս քաղաքը շինեց Սուրբ Թադևոսն մեր Տրդատ, որ մինչեւ հիմա կ'ըսվի Տրեշտաւ Թախտ:

գաղաքէն երկու ժամ հեռու Բարձապի ըսված տւերակներուն մէջ դէռ կրտսնութի եկեղեցի մը թէպէտեւ փրկեալ : Այս եկեղեցւոյն ներքեւ շատ մեծամեծ այրէր և անցաւներ (մաղարա) կան : որոնցմէ ժամանակ ժամանակ շատ հնուածիւններ գտնուէր ելեր են :

Յամին 1852 ռուսք մեծ յաղթութենէն ետքը այս տեղ իրենց զօրքերուն ամրանոց մը շինեցին . և գետինը բորեւը ատենին գտան քաւայրի մը մէջ երկու սափոր լեցուն հին ոսկի և արծաթի զրաւներ յուսնական գրով, և քանդուորս արձան նահապետաց և թագաւորաց հայոց 12 հայկազանց և 12 արշակունեաց, սքանչելի ճարտարութեամբ քանդակված, որոնց ամեն մէկուն անուններն ալ յունական գրով ներքենին դրոշմած էին . և հազար չորս հարիւր ապրի անցած ժամանակին հնուածեանը զո՛ր լլալով մարուր մնացեր էին :

Այս անգին գանձերը այն գրտնուած ժամանակը Երեսնու կուսակալ պայծառափայլ հայկազն կնիազ Վասիլ Բեհպուլթեանց բարձր հրամանով ամբողջ խրկվեցաւ կայսերական գանձատունը Ս . Բեթերապուրկ :

Իսկ յամին 1846 Ազգասիրական ջանիւք բարի ծնունդ և ազնուական իշխանաւորաց հայոց՝ ան արձաններուն ճիշդ գաղափարները աւմենոյն զգուշութեամբ առնրվելով, տպվեցաւ 'ի Տփլիս, և քանի մը օրինակներ ապին անդին խրկվեցան եւ ծախվեցան :

Ահա այսպէս կրգրվի մեզի այս գիւտին վրայ . Ռուսի գանձատուններուն և թանգարաններուն մէջ յիրաւի մեծ և ընդարձակ տեղեր բռնած են հայաստանի հնուածիւնները . բայց մինչև հիմայ այսքան հին, և այսքան յարգի հնուածիւններ բոլոր աշխարհի թանգարաններուն մէջ շատ հազուագիւտ են : Ասոնց շնորհօք հայերը մեծ փառք և մեծ ակնածութիւն պիտի ստանան ամեն ազգերէն :

Իայց Ռուսաստանի Գանձատան դուռը կարծեմ ժողովուրդին կամ օտարներու փակուած ըլլալով, շատ տեղ ճանցրված չեն այս հնուածիւնները և կարծեմ ալ տեղի երկաթ ատեն անծանօթ պիտի մնալին ամենուն, եթէ վերոյիշեալ իշխաններն այս պատկերները տպել տրված չ'ըլլային : Սակայն այն պատկերն ալ, լսածնուս նայելով կարի քիչ տպված ըլլալուն, հազիւ Ռուսիոյ սահմաններէն մէկ քանի օրինակ գուրս ելած ըլլալով դարձեալ ամենուն ծա-

նօթ եղած չ'էին :

Այս անգամ տպագրապետ Արապեան Եղբարք , իրենց տպարանին մէջ այս պատկերները սովորաբար ճշմարտութեամբ մեծցրնելով օրինակելով կը տպեն շաբաթը մէկ հատ մը հանելու դիտաւորութեամբ , որոնց , առջինը ելած ալ է . Այս պատկերները հոս ամեն գրավաճառներուն քով կը ծախվի և Եւրոպայալ պիտի խրկրվի , աշխարհի ճանչցրնելու համար մեր նախնիքը :

Ղուբ որ ձեր պատերը երկիւղալից և սոսկալի պատերազմներու պատկերներով կը ծածկէք . որ ձեր սենեակները օտար ազգի դիւցազուններու մտացածին կենդանագիրներովը կը զարդարէք , վերցուցեք անոնք , կախեցեք անոնց տեղը այս ազգային դիւցազանց ճշգրիտ պատկերները , որոնց վրայ քանի նաշիք , ազգասիրութիւննիդ կ'եւեռնա , անոնց սերունդն լլալնուդ վրայ սիրտերնիդ կը պարծի և որ աւելի օգտակարն է , ձեր տղոցը անոնք ցուցնելով , անոնց գործքերն ու վարքը պատմելով , պզտիկ հասակնուն , անոնց ազգային հնախօսութեան համառօտ դաս մը տրված կ'ըլլաք :

ՄԱՏԹԻՈՍ ԲԱՒԱՆԱՂ

Անգղիէիէն Բարգմանված :

Իրեք տարիէն 'ի վեր Ֆէնտրամօր գեղը վարժապետ չըկաց . շատ փորձէր ըրած էին մերձակոյ տեղերէն դատարակ 'ը բերելու բայց չէին յաջողած : Ո՛ր ասն զի այս գեղը գէշ համբաւ մը ունէր , բնաւ մէկ վարժապետ մը հոս երջանիկ եղած չունէր : Անոնցմէ վերջինը այսինքն երրորդը , կախվե-

լով մեռած էր իբր թէ գործակալի մը տունը՝
կրակի տըվող . ասանկով դպրոցն ալ չէր մնացեր :
(Վեղ մարդ անոր յարկին խօզանները տաքնալու
գործածած էին . անոր կանչած պատէրը դեպ ի ներս
փլած կըպառկէին խոտերով ու եղիճներով (ըսը-
ղան) օդու ծածկըված ու մինակ գետնէն մէկ երկու
ոտք վեր պատ մնացած էր որոնք պզտի սանդուխքի մը
վրայ փլատակներու սրտաշարժ պատկեր մը կըներ-
կայացընէին :

Բանը երկար ատեն այս կերպով չէր կրնար մը-
նալ : Փէնտրամօրի երիտասարդները գիտութեան
ծարաւ էին : Վեղին ծերէրը շաբաթ իրիկուն մը
պարնի պրատիյի գաղտնի գինետունը ժողովելեցան
հոն անոնց ծարաւը յագեցընելու ճարերը մտմտա-
լու համար : Երկար ատեն այս խանութին մէջ ու
խօսիին խորհուրդ հարցընելէն ետքը, վերջապէս սա
ճարը գտին . կամ խաբէութեամբ կամ բռնութեամբ
իրենց հակառակորդ եղող գեղի մը դպրոցին վար-
ժապետը յափշտակել որուն բնակիչներուն հետ միշտ
արիւնահեղ կսիւներ ունեին տօնավաճառներուն մէջ
շուկաներուն մէջ, ետեւ թողելու ատեն և հարանիք-
ներու մէջ :

Սւտի հետեւեալ շաբաթ օրը տաքերկու կտրիճ-
ներ գիշերանց ճամբայ ելան Փէնտրամօր գեղէն ա-
մենքն ալ ձիով՝ այս գրականական նպատակով,
անոնցմէ մէկն ալ իր ետեւէն կըքաշէր նժոյգ մը ու
րուն վրայ մարդ չըկար . մէկ կողմը ուռիէ մեծ սա-
կառ մը միւս կողմնալ մեծ պարկ մը մէջն ալ քար
մը որպէս զի ձիոն երկու կողմն ալ հաւասար ծան-
րութիւնըլայ :

ՍԻՆՏԻԶԱՆԻ ԵՆԻ ԲԵՐՈՒՄ :

Եւս օրերս Պէյօղլույի մէջ տունէ տուն . սրճա-
նոցէ սրճանոց թուղթեր էր պտրտոցընեն ու ամեն
մարդ կը հրաւիրեն այն թուղթերն ստորագրելու :
Եւս թուղթերուն ներքեւը շատ անուններ գրված
են , որոնց վրայ սա աղերսագիրը կայ , տեղին տես-
չութեան պաշտօնէին ուղղված :

« Եւս ստորագրեալքս՝ լսելով որ Պէյօղլույի
ամեն փողոցներն ալ գիշերը կազով լուսաւորելու
միտք ունի Սառաւարութիւնը , կը փութամք ձեռնէ
խնդրելու զի Աղաճամիսիէն Սաքրզ-աղաճը իջնա-
լու լայն փողոցը կազ չը դրվի եւ չը լուսաւորվի .
վասն զի այն փողոցին մէջ բնակող ազնիւ տիկիներն
եւ օրիօրդները մինչեւ կէս գիշեր կը լուսաւորենկոր
այն փողոցը թէ տուներուն դուռներէն եւ թէ
պատուհաններէն լոյս ցոլացընելով իրենց « Եւս-
նէնէր » վրէ : Եւ ասոր ալ վկայ , անցած իրիկուն
Գաղղիացի մը հոնկէ անցած ատենը սանկ կ'ըսեր
իր լեզուէն . « Շնորհակալ եմ տիկիներս , շնորհա-
կալ եմ օրիօրդներ , իս խաւարին մէջ կը լուսաւո-
րէք եւ փայլուն դէմքեր կը ցուցընէք » :

Եւս սրճանոցի մը մէջ ալ երկու երիտասարդ կը-
վիճէին այս բանին վրայ . մէկը « Թող լուսաւորվի
որ հանգիստ եւ յստակ տեսնենք , կ'ըսեր պատու-
հաններուն առջեւ նստողները » . միւսը չէ , չը-
լուսաւորվի , կ'ըսէր , որպէս զի մութին օգնու-
թեամբը հայրերէն եւ եղբայրներէն գաղտուկ ,
դուռներու առջեւ եղած խօսակցութիւնները շա-
րունակվին » :

Արկոյ լրակիր :

Սեփոյեմբեր 30 օրին կըրուկ մեղուի մէջ մէյ պըլմաճայ կէր . ն . ծառայ մօխտի ապրօն կընտաւ որ կեամի 2 ի . էնոր մեկնուծէնն էլ էս տեղ կերբել ըխորզա էրէց . էն որ ասէր ի փէտ փէտի ախպէր , կեամու փէտի խամար կ'ասի որ .քեաղաք չը կանա մըտնէ . մէկէլ ուր փէտ ախպերներաց չը կանա մօտ երթա , քիւնչիւ ճըրին վիրէն ի , ճըրի խօր ախպերն էլ ինոր խամար կասի որ պիթուէն օր վէրէն կօն կը կեա՞ , մըկա խոր մեկնուծէն պօծաւ : } էքին խնդիրք կանեմ արկոյ լրակիր որ կըրիս վիրէն չի ծըճղա՞ քիւնչիւ մեր վախըդ տպրատուն չը կէր էս կանտար սովըանք , մըկա մեր ազկասէր աղէյք . տէրՅ . կախշատին տպրատունքտէր շինել կըտան որ մեր լաճէր 7 կարտալ կերբել խորոտՅ սովըեն ծեղի խորոտ մեկնուծէն տան :

ԱՌ ՊԱՐՕՆ Պ .

Ղրագիտական , Տնտեսական և Առեւտրական գիտելիքներ մինչև այսօր Մեղուին մէջ չըտեսնելովդ , կարծեր ես թէ այն բառերը միայն դուռը դարդարելու համար դրված են : Այդ կարծիքդ սխալ է . անոնց համար ալ մեր խոստմունքը պիտի կատարենք . բայց քիչ մը ուշ , մէկ քանի պատճառներէ ստիպված :

1 մահոտսի	3 պըլուտիլ	5 ծաղրես	7 տղաք
2 նաւ	4 լմիցաւ	8 աղաներ	8 լաւ

ԽՍԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

3 . 4 . ՍԸՎԱՃԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԻ ԱԿՈՒԹԻՒՆ

Համառօտ տեսութիւն հայոց անցեալ, ներկայ և ապագայ վիճակներու վրայ շար. 97: — Թագաւոր տղայք. Իվան Զ. 103: — Թորախաւոր երիտասարդի մը վերջին ժամը եւ իր կնոջը լրացած պատուէրները. շար. 109: — Հարուստ երիգասարգիջի մէն:աղը. վերջ. 111: — Հայ նահապետաց և Թագաւորաց պատկերներ. 114: Մատթէոս Քաւանակ. 117: — Ստորագրութիւն մը 'ի բերա. 119: — Շեղույն մէջի հանելուկին լուծումը. պատասխան մը. 120:

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ

Այս լրագիրս ամիսն երկու անգամ կը հրատարակվի, աւելն անիսն (էսին ու լիբլին):
Հրատարակման և կանխիկ ճճ զուտը:
Մատուցութեան սեղերն են աւ. այժմ:
Արագեանց տպարանը 'ի Քիւրքի լան:
Մասիս լրագրոյն գրասենեակն 'ի Չիսիկ լան:
Գրականութեան Գ. Մարտարեանին եւ Գ. Պաղտատարին խանութանը 'ի Մերման շարու:
Գրուած երկնաւոր լրագիրներուն նմանու նախքը առնալին վայել է:
Խմբագրին յորժան էւ իրիւրած նամակ կամ ինչ եւ իրէք բովելան, Արագեանց տպարանը սիրով համար, ճամբու ծախքը վճարած. եթէ ոչ, լրագիրն ընդունվի:
Իրանն առնելու համար եւ առանց կրից գրված ներ նպատակին յորմարդ յոյ աւածն երբ կ'ընդունվին, ձեռագիրները եւս չտարվելու պարտաւոր:
Նորապիտակ գիրքի մը օրինակը խրիվնէն ճիշդ ծանուցում կ'ընդունի: